TOBAGO

Een vergeten Nederlandsche Kolonie

DOOR

C. K. KESLER

Onder bovenstaanden titel leverde wijlen de Heer J. H. J. Hamelberg in 1900 een zeer belangwekkende bijdrage voor het vierde jaarlijksch verslag van het destijds bestaande Geschied-, Taal- Land- en Volkenkundig Genootschap te Willemstad. Het grootste deel hiervan wordt ingenomen door, wat omtrent de twee aanslagen, die een Fransche vloot onder d'Estrées in Februari 1677 en in December van hetzelfde jaar op het eiland deed, uitvoerig door De Jonge vermeld wordt ¹⁾. Na 1678 was blijkbaar de belangstelling in onze Republiek voor het eiland geheel verdwenen en schijnen er van onze zijde geen pogingen meer gedaan te zijn, om er een Hollandsche kolonie te vestigen.

Gereedelijk is dat te verklaren door de omstandigheid, dat juist in dien tijd de aandacht der Staten van Zeeland en van de Kamer der W. I. C. van hetzelfde gewest door andere zaken te zeer in beslag genomen werd. Allerlei moeilijkheden toch had Zeeland het hoofd te bieden. In niet geringe mate werden deze door Suriname veroorzaakt. Het is bekend, dat de nieuwe kolonie daar in de eerste vijftien jaren, dat zij onder de vlag der Republiek was, een voortdurende bron van oneenigheden tusschen de Staten-Generaal en die van Zeeland opleverde. Daarbij kwamen nog allerlei geschilpunten met de Britsche regeering in verband met de vrijheid van beweging der Engelsche kolonisten uit de voormalige kolonie van Lord

¹⁾ Jhr. Mr. J. C. de Jonge. Geschiedenis van het Nederlandsche Zeeween. Haarlem, 1859.

Willoughby. Een en ander schijnt voldoende, om te verklaren, dat na den vrede van Nijmegen de lust, om het met Tobago nog eens te beproeven in de Republiek niet bijster groot was.

Enkele tientallen jaren vroeger echter werden er telkens pogingen aangewend door Engelschen, Franschen, zelfs Koerlanders en niet het minst door Zeeuwen, om zich op het eiland te vestigen.

Naar het schijnt zijn het eerst de Engelschen geweest, die getracht hebben, er een kolonie te stichten; vrijwel gelijktijdig echter begonnen de Zeeuwen daarmede ¹⁾.

Reeds zeer kort na de eerste vestiging van de Spanjaarden in Amerika vertoonden zich reeds enkele Engelsche schepen of geheele eskaders in de West-Indische wateren. Meestal waren zulke tochten in de dagen van Elizabeth op touw gezet door avontuurlijke edelen, wier voornaamste doel was, den erfvijand, Spanje, in zijn koloniaal gebied te bestoken. Enkelen, zooals Sir Walter Raleigh en Sir Humphrey Gilbert, wendden wel pogingen aan tot stichting van koloniën, maar ernstige pogingen daartoe werden toch eerst gedaan, nadat de kooplieden, wien het minder om roem en tijdelijke winst met veel risico, maar meer om blijvende voordeelen te doen was, de leiding in handen genomen hadden. In 1601 werd de Engelsche Oost-Indische Compagnie (*The Company of merchants trading into the East-Indies*) opgericht, die van Elizabeth het monopolie ontving, o. a. voor Amerika. De aandeelen waren hoofdzakelijk in handen van burgers, maar ook verscheidene edelen toonden hun belangstelling, die zich van hun zijde voornamelijk richtte op de Amerikaansche kolonisatie.

Was Elizabeth gedurende haar langdurige regeering er met beleid in geslaagd, in alles, ook in den handel, de leiding in handen te houden, na haar dood in 1603 trachtte de eerste Stuart, Jacobus I, dat eveneens te doen. Zijn aandacht werd op de West-Indische eilanden gericht

¹⁾ V. T. Harlow. B. A. B. Litt. F. R. Hist. S. Colonising expeditions to the West Indies. 1925.

door uitgeweken Vlamingen, die geregeld in relatie stonden met hun landgenooten in Zeeland.

Evenals dat in de Republiek het geval geweest is, hebben ook in Engeland tijdens het eerste deel van den 80-jarigen oorlog uitgeweken Zuid-Nederlanders een groot aandeel gehad in de bevordering van den overzeeschen handel. Van ouds reeds bestonden er levendige handelsbetrekkingen tusschen Vlaamsche en Zeeuwsche steden en de Engelschen. De „Fellowship of the Merchant Adventurers”, de Britsche concurrenten en tegenstanders der Duitsche Hansa, had na den val van Antwerpen zijn zaken naar Middelburg verplaatst en reeds vroeger waren Vlamingen in Engeland tot grooten welstand gekomen, zoodat zij herhaaldelijk de Stuarts met gelden konden bijstaan. Onder dezen bekleedden de Courtens (of Curteene, zooals de naam der familie verengelscht werd) een voorname plaats ¹⁾.

Sir William Curteene verleende zijn bemiddeling bij den Koning ten behoeve van Philip Henry, Earl of Pembroke and Montgomery, toen deze pogingen wilde aanwenden tot het stichten van een kolonie op een der West-Indische eilanden. Eigenlijk was er geen daarvan

¹⁾ Courten of Curteene. De familie Courten was afkomstig uit Meenen (West-Vlaanderen bij Kortrijk) en was in 1568 tijdens de heerschappij van Alva om het geloof naar Engeland uitgeweken. Willem Courten, vroeger kleermaker in Meenen, vestigde zich in Londen. Zijn dochter Margaretha huwde daar met Matthias Boudaen, den zoon van een anderen uitgewekene en na diens dood met een Engelschen koopman John Moncy. De Courtens kwamen in Engeland weldra tot grooten welstand; twee zoons van den uitgeweken Willem Courten werden beiden tot knight verheven. De oudste, evenals zijn vader Willem geheeten, bleef de zaken in Londen beheeren; de jongste, Pieter keerde naar Holland terug. In 1606 sloten zij een handelsvennootschap met hun zwager, John Moncy, tot het drijven van overzeeschen handel. De firma stond in hooge gunst bij Jacobus I en Karel I wegens herhaalde geldleeningen. In 1628 schoot zij den laatsten koning £ 5.000 voor. In totaal bedroegen de voorgeschoten bedragen £ 200.000.

Mr. Pieter Boudaen Courten, een zoon van Matthias Boudaen en Margaretha Courten, vestigde zich te Middelburg en nam daar weldra een vooraanstaande plaats in den handel in. Hij was o. a. Bewindhebber en mede-oprichter der Cie. van Nieuw-Nederland. Twee zijner zoons huwden met dochters uit het geslacht Coymans, dat zeer geïnteresseerd was in den slavenhandel (J. E. Elias. De Vroedschap van Amsterdam en Dictionary of National Biography XII).

meer beschikbaar, want gelijk Elizabeth en Jacobus I en later ook Lodewijk XIV van Frankrijk met milde hand beschikten over allerlei deelen van de wereld, zoo had Karel I reeds op 2 Juli 1627 alle Caraïbische eilanden, met insluiting van Barbados, weggeschonken aan James Hay, Earl of Carlisle, die daarbij den titel van „Lord Proprietor of all the Caribee Islands” kreeg. Pembroke trok zich weldra terug en verkocht zijn vermeende aanspraken op de eilanden in de West, waaronder uitdrukkelijk Tobago en Trinidad genoemd werden, aan een anderen edelman, die zich reeds lang voor kolonisatie in de West geïnteresseerd had, Robert Rich, Earl of Warwick. Over Tobago was echter reeds vroeger beschikt door Jacobus I. Deze had het eiland aan een zijner petekinderen, Jacob I, hertog van Koerland, als doopgeschenk gegeven ¹⁾.

En bovendien achtten de Zeeuwen het een geschikt terrein voor kolonisatie. Onder de Zeeuwsche kooplieden was het destijds meer bepaaldelijk Jan de Moor, die wilde beproeven er een kolonie te vestigen. Reeds in 1628, hetzelfde jaar, waarin Warwick de rechten van Pembroke overnam, had De Moor een schip, de Fortuin, toebehorende aan de Kamer van Zeeland, met 60 Zeeuwsche kolonisten uitgezonden ter versterking van een reeds eenigen tijd op het eiland bestaande vestiging. Vier jaar later rustte dezelfde Zeeuwsche koopman nogmaals een expeditie van 200 personen, hoofdzakelijk uit Walcheren afkomstig uit ²⁾. Gelijk Hamelberg vermeldt, werd deze kolonie in 1634 geheel verwoest door Spanjaarden en In-

¹⁾ Hertog Jacob van Koerland behoorde tot het geslacht Kettler. Koerland was door de orde der Zwaardbroeders gechristianiseerd. In 1237 loste deze orde zich op in de Duitse Orde. Toen de laatste Grootmeester daarvan, Albrecht van Brandenburg, tot het Protestantisme overging, wist de Landdrost van Koerland, Gotthard von Kettler, zijn gebied te seculariseren en zich tot hertog, als leenman van Polen te verheffen. Zijn kleinzoon was Hertog Jacob (1642—1682). Deze huwde met een zuster van den Grootten Keurvorst, Louise Charlotte. Na den dood van den laatsten Von Kettler in 1737, die met Anna, later Czarina van Rusland gehuwd was, schonk deze Koerland aan haar gunsteling Biron.

²⁾ Hamelberg. blz. 17.

dianen. Geheel ontmoedigd kwamen enkele overlevenden in het moederland terug.

Kort daarna verschenen de eerste Koerlanders, een expeditie van 212 personen ¹⁾. Een succes was deze eerste kolonisatie-poging van den Hertog niet; de kolonisten hielden het vijf jaar uit en verlieten in 1639 het eiland weer. Aantrekkelijk was dat trouwens niet. Behalve met andere moeilijkheden had men ook voortdurend te kampen met aanvallen van vijandige Indianen. Vooral de Caraïben van St.-Vincent waren gevaarlijk; de schepelingen van de vloot van Piet Heyn o. a. hadden dat in 1628 ook ondervonden.

Een kort daarna beproefde kolonisatie van Engelschen mislukte dan ook eveneens. Op 9 October 1639, kort na het vertrek van de laatste Koerlanders, verscheen een zekere Kapitein Masson (of Massam) met 2 à 300 Engelschen op Tobago. Voortdurend aangevallen door de Caraïben van St.-Vincent, in een van welke gevechten Masson sneuvelde, namen de overlevenden het volgende jaar de wijk naar Trinidad, dat toen door de vreedzamer Arowakken bewoond werd.

In weerwil van deze mislukking gaven de Engelschen het echter niet op. Kapitein Marshall, die reeds in 1630 beproefd had, zich in Suriname te vestigen, was destijds in Barbados. In opdracht van den Graaf van Warwick begaf hij zich van daar naar Tobago, om er nogmaals een kolonisatie te beproeven. Wederom mislukte deze. De aanvallen der Indianen noodzaakten ook hem, de wijk te nemen. Hij begaf zich voor de tweede maal naar Suriname, waar hij twaalf jaar vroeger ook reeds zijn geluk beproefd had.

In hetzelfde jaar kwam echter een nieuwe expeditie aan ²⁾. Hertog Jacob had ditmaal samenwerking met de Zeeuwen gezocht, om op die wijze te trachten, het be-

¹⁾ Harlow blz. 115 en Introduction LIX.

²⁾ Hamelberg blz. 16. Uit hetgeen volgt op blz. 17, omtrent de aanspraken van Hertog Jacob zou men kunnen opmaken, dat deze eerst optrad in 1654. Met zijn kolonisatie-pogingen was hij reeds 20 jaar vroeger begonnen; dit was de derde Koerlandsche expeditie.

geerde eiland in bezit te krijgen en zoo werd een expeditie van 310 Zeeuwen onder bevel van een zekeren kapitein Caroon, die in Brazilië gediend had, uitgezonden ¹⁾. Caroon was intusschen in de Republiek niet gunstig bekend; in Brazilië schijnt hij niet onberispelijk gediend te hebben. Hij had opdracht gekregen, om de goede verstandhouding met de Indianen in de koloniën op het vasteland niet in gevaar te brengen, de Arowakken, met wie men daar vooral te doen had, te vriend te houden. Daardoor maakte hij zich vanzelf hun tegenstanders, de Caraïben, tot vijand. Evenals vroeger deden deze van St.-Vincent uit verwoede aanvallen op de kolonie en brachten het grootste deel der inwoners om het leven. Een zeventigtal wist het leven eraf te brengen en nam de vlucht naar Pomeroot ²⁾.

Twaalf jaren rustten nu de kolonisatie-pogingen, zoo- wel van Zeeuwsche, als van Koerlandsche zijde. Een derde expeditie werd in 1654 door Hertog Jacob uitgezonden. Tegelijkertijd echter vatten de Zeeuwen en ditmaal de firma Lampsins de zaak weder op. Vooral de jongste der beide broeders, Cornelis Lampsins, stelde belang in de West en zond met toestemming der Staten-Generaal in 1654 een expeditie uit. De lotgevallen van deze kolonisatie verhaalt Hamelberg; Hertog Jacob protesteerde bij Cromwell over deze nieuwe vestiging der Zeeuwen op „zijn” eiland. Hierom ontving Lampsins aanvankelijk van de Staten-Generaal weinig of geen daadwerkelijken steun. Opmerking verdient, dat het protest van den Hertog bij Cromwell wel aan een eenigszins eigenaardig adres gericht was. De Hertog moet wel buitengewoon op het bezit van Tobago zijn gesteld geweest, om geen rekening er mede te houden, dat in zijn oogen het bewind van den Lord-Protector toch allerm minst wettig kon worden genoemd. Veel steun ondervond hij intusschen van Engel-

¹⁾ Harlow noemt hem „a gentleman of good conduct.” Hiermede is wel eenigszins in strijd, wat eenige regels lager staat: „The Dutch Government, however, knew too much of Caroon's antecedents and refused to trust him.”

²⁾ Evenals Berbice en Essequibo een Zeeuwsche kolonie (P. M. Notscher, Geschiedenis van de koloniën Essequibo, Demerary en Berbice, 1888).

sche zijde niet en bovendien gingen de zaken in zijn eigen land alles behalve naar wensch. De Zweedsch-Poolsche Successie-oorlog had de landen om de Oostzee in rep en roer gebracht. Polen viel tijdelijk in handen van Karel Gustaaf van Zweden en daarmee ook het leen Koerland. Hertog Jacob werd door den Zweedschen koning gevangen genomen en naar Riga gevoerd, waar hij twee jaar bleef. De vrede van Oliva gaf hem zijn vrijheid en zijn land terug.

Op Tobago hadden in dien tijd de Zeeuwen van den oorlogstoestand in Europa gebruik gemaakt, om zich van het fort Jacob meester te maken en de Koerlanders te verdrijven ¹⁾. Na veel strijd waren dus de Zeeuwen ten slotte meester gebleven van het begeerde eiland.

Hertog Jacob legde zich echter bij het verlies van het eiland, waarvoor hij zich zooveel moeite gegeven had, niet neer. In 1662, hetzelfde jaar, waarin Cornelis Lampsins door Lodewijk XIV, die op grond van vroegere occupatie er ook al aanspraak op maakte, met Tobago beleend werd, wendde Hertog Jacob zich met een protest hiertegen tot Karel II van Engeland. En deze bevestigde hem, onder zekere voorwaarden, op 17 November 1664 welwillend in het bezit van het betwiste eiland en beval zijn belangen aan Lord Willoughby aan.

Nadat de Zeeuwsche kolonie allerlei lotgevallen had gehad werd zij na enkele jaren verlaten. Nadat Abraham Crijnsen het eiland na de inbezitneming van Suriname, nog eens voor Zeeland bezet had, verkocht de firma Lampsins het voor f 36.000 aan de Admiraliteit van Amsterdam (19 Mei 1676). De oorlog met Engeland en Frankrijk van 1672 maakte ten slotte voor goed een einde aan kolonisatie-pogingen van Zeeuwsche of Amsterdamsche zijde. D'Estrées verwoestte in het laatst van 1677 de kolonie grondig.

Hertog Jacob heeft nog tot het einde van zijn regeering

¹⁾ Hamelberg blz. 18.

Harlow vergist zich hier blijkbaar, daar hij den *Koerlandschen* Gouverneur Hubert de Beveren noemt. Dit zal wel moeten zijn Huybert van Beverningen, maar dit was de *Zeeuwsche* Gouverneur. (Zie Intr. LXI).

belangstelling voor Tobago getoond. In 1678 deed hij nog eens een poging er met Engelsche hulp een kolonie te vestigen en na zijn dood (1682) werd dit door zijn opvolger Friedrich Kasimir in 1693 voor het laatst beproefd. Sedert zagen ook de Koerlanders van kolonisatie-pogingen af.

Nieuwer-Amstel, Augustus 1928.